HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מסורת הש"ס

א) [לעיל סח: סט.], ב) לעיל סח:, ג) ג"ז שם כתובות כה. קדושין סט:, ד) כתובות מט., ה) נדה מד., ו) ס"א כשאר,

תורה אור השלם

1. וּבַת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וְזֶרַע אֵין לָהּ וְשָׁבָה אֶל בֵּית אָבִיהָ כִּנְעוּרֶיהָ מִלֶּחֶם אָבִיהָ תֹּאכֵל וְכָל זָר לֹא יֹאכַל בּוֹ: ויקרא כב יג

2. וּבַת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר הִוא בִּתְרוּמַת הַקֳּדָשִׁים לֹא תֹאכֵל: ויקרא כב יב

3. וְנֵדֶר אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה כֹּל אֲשֶׁר אָסְרָה עַל נַפְשָׁהּ יָקוּם עָלֶיהָ: במדבר ל י

4. וְאֵת חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה תֹּאכְלוּ בְּמָקוֹם טָהוֹר אַתָּה וּבָנֶיךָ וּבְנֹתֶיךָ אִתָּךְ כִּי חָקְךָ וְחָק בָּנֶיךָ נִתְּנוּ מִזִּבְחֵי שַׁלְמֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ויקרא י יד

הגהות הב"ח

(א) גמ' למכתב כנעוריה למעוטי מעוברת ואיצטריך וכו' אין לה למעוטי ולד דאי כתב רחמנא כו' לה דמעיקרא: (ב) רש"י ד"ה בת כהן וכו' לה ישראל מדקאמר:

מוסף רש"י

כשהיא חוזרת. לבית אביה במיתת הבעל וזרע אין לה, חוזרת לתרומה ואינה חוזרת לחזה ושוק. של שלמים לאכול כשאר אחיות האוכלות, כדכתיב (ויקרא י) אתה ובניך ובנותיך (לעיל סח:). **ונדר אלמנה וגרושה יקום עליה מה ת"ל.** למה הוצרך לכתוב יקום עליה, וכי מי יפר לה, והלא לא נאמרו מפירים אלא אביה בבתו עד שלא ניסת, ובעלה משניסת, וזו שנתארמלה משניסת מוצאה מכלל אב ומכלל בעל (כתובות מט.). **אלא הרי שמסר האב כו'.** כלומר לא בא הכתוב לאלמנה וגרושה מן נשואין, דהא כתיב בה אם בית אישה נדרה אישה יפירנו והרי אין אישה קיים, אלא לאלמנה ע"י מסירת שלוחין שעד עכשיו לא פירשו לך הכתובים אלא משפט נודרת בבית אביה ומשפט נודרת בבית אשה, וזו שנדרה בדרך משמסרוה לשלוחין אין אני יודע היאך אני קורא בה אם בית אביה אם בית אישה, לפיכך בא כתוב זה ולמדך שלא תקרא לה בית אביה אלא בית אישה ולא נתרוקנה רשות לאב במיתתו של בעל ושוב אינו יכול להפר (שם).

הדרן עלך יש מותרות

בת כהן שניסת לישראל לא תאכל בתרומה. דפסיל לה (ב) מדקאמר רחמנא וזרע אין לה ושבה מכלל דבחיי בעלה לא אכלה: **מת בנה מכהן לא תאכל בתרומה.** דפסיל לה לוי: **גמ' דהדרא אכלה משום בנה.** דקתני מתניתין גבי בת ישראל מת בנה מלוי תאכל בתרומה בשביל בנה: **מנלן.** דזרה האוכלת בשביל בנה וניסת לזר ומת שחוזרת ואוכלת: **בת ובת.** ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה (ויקרא כב): **כרבי עקיבא דדריש ווי.** בפרק ד' מיתות (סנהדרין נא:) א"ל ר"ע ישמעאל אחי בת ובת אני דורש: **כוליה קרא ובת יתירא הוא.** דכתיב לעיל מיניה ובת כהן כי תהיה לאיש זר וסמיך ליה ובת כהן כי תהיה אלמנה ומאי למיכתב וכי תהיה אלמנה וגרושה ואנא ידענא דבבת כהן משתעי דהא מינה סליק: **כשהיא חוזרת כו'.** אקרא קאי ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וזרע אין לה כשהיא חוזרת לבית אביה חוזרת לתרומה כו' אבל אוכלת בשביל בנה דמתניתין חוזרת אף לחזה ושוק כדאמר לקמן: **במורם מן הקדשים.** חזה ושוק מדהוה מצי למכתב בקדשים וכתב בתרומת למורם הוא דאתא והאי לא תאכל לעולם הוא ולא תימא ביושבת תחת בעלה ישראל כדמשמע קרא ובת כהן כי תהיה לאיש זר כו' דהא אוקימנא להאי קרא בפרק אלמנה (לעיל סח.) בנבעלה לפסול לה כגון נתין וממזר וחלל שפסול עולמית וכהנת דמנסבא לזר דלא אכלה מושבה אל בית אביה ילפינן מכלל דמעיקרא לא אכלה ומילתיה דרב חסדא מבתרומות נפקא דא"כ דכולה קרא לנבעלה לפסול לה אתא ליכתוב בקדשים לא תאכל מאי בתרומת שמע מינה הכי קאמר יש לך אחרת שאוכלת בקדשים כגון תרומה ואינה אוכלת במורם ואי זו זו חוזרת דסמיך לה ובת כהן כי תהיה אלמנה והכי תריצנא להא מילתא בפרק אלמנה (לעיל דף סח:): **מלחם ולא כל לחם פרט לחזה ושוק.** והאי לחם כל מאכל משמע כדכתיב (דניאל ה) בלשאצר מלכא עבד לחם רב הילכך איצטריך מיעוטא: **ואימא פרט להפרת נדרים.** ולא תימא כי היכי דלענין תרומה הדרא למילתא קמייתא תיהדר נמי לענין נדרים: **מוצאה מכלל אב כו'.** ומי יפר לה: **בית אביה של זו.** הואיל ולא יצתה לגמרי ויכול האב להפר: **או בית בעלה של זו.** והרי היא ו) נשארה אלמנה ואין האב מפר לכך יצא מקרא הזה לומר לך כיון שיצתה כו': תרומה היא קנויה לכהנים שאינה שירי שלחן מלך אבל שירי קדשים הרי הן כמשאת מאת פני אלהים שהן שירי שלחנו: **כשהיא חוזרת.** בת כהן. אבל בת ישראל החוזרת לאכול בתרומה בשביל בנה כגון ילדה מכהן וניסת לישראל ומת חוזרת אף לחזה ושוק דגבי בת כהן כתיבי מיעוטי: **פרט לשומרת יבם.** שאינה חוזרת לבית אביה דהא אגידא ביה: **כנעוריה.** בזמן שהיא ריקנית כעין נעוריה פרט למעוברת: **והלא דין הוא.** ולמה לי קרא ומה במקום שלא עשה ולד מן הראשון כולד מן שני ניסת לאחד וילדה לו ומת וניסת לאחר ומת בלא בנים צריכה ייבום ולא פטרה ולד שיש לה מן הראשון: **עשה עובר כולד.** שאם היתה מעוברת פטורה דכתיב (דברים כה) בן אין לו עיין עליו בכל עניינים: **מקום שעשה ולד כו'.** בת כהן שניסת לישראל וילדה לו ומת וניסת לאחר ומת בלא בנים עדיין היא אסורה בתרומה משום ולד מן הראשון דהא כתיב וזרע אין לה והרי יש לה: **לענין ייבום שהרי עשה מתים כחיים.** מת בעלה ואח"כ מת בנה הרי הוא כחי ואינה חוזרת להתייבם כדאמרן בשמעתין [ע"ב] דרכיה דרכי נועם: **לענין תרומה שלא עשה מתים כחיים.** בת כהן שילדה מישראל ומת בעלה ואח"כ בנה חוזרת לבית אביה. וכולהו נפקי מקראי בשמעתין [ע"ב]: **ואיצטריך למכתב כנעוריה.** למעוטי מעוברת ואיצטריך למיכתב וזרע אין לה למעוטי יש לה ולד ילוד:

סריקא

[א]בת כהן שניסת לישראל לא תאכל בתרומה [ב]מת ולה הימנו בן לא תאכל בתרומה ניסת ללוי תאכל במעשר מת ולה הימנו בן תאכל במעשר [ג]ניסת לכהן תאכל בתרומה מת ולה הימנו בן תאכל בתרומה מת בנה מכהן לא תאכל בתרומה מת בנה מלוי לא תאכל במעשר מת בנה מישראל חוזרת לבית אביה ועל זו נאמר [1]ושבה אל בית אביה כנעוריה מלחם אביה תאכל: **גמ'** מת בנה מלוי תאכל בתרומה דהדרא אכלה משום בנה מנלן [א]אמר ר' אבא אמר רב בת ובת כמאן כר"ע דדריש ווי אפילו תימא רבנן כולא ובת קרא יתירא הוא תנו רבנן [ד]כשהיא חוזרת [ב]חוזרת לתרומה ואינה חוזרת לחזה ושוק אמר רב חסדא אמר רבינא בר שילא מאי קרא [2]היא בתרומת הקדשים לא תאכל [ג]במורם מן הקדשים לא תאכל רב נחמן אמר רבה בר אבוה [ה]מלחם ולא כל לחם פרט לחזה ושוק מתקיף לה רמי בר חמא אימא פרט להפרת נדרים אמר רבא כבר פסקה תנא דבי רבי ישמעאל [ד]דתנא דבי ר' ישמעאל [3]ונדר אלמנה וגרושה יקום עליה מה ת"ל והלא מוצאה מכלל אב ומוצאה מכלל בעל [ו]אלא הרי שמסר האב לשלוחי הבעל או שמסרו שלוחי האב לשלוחי הבעל ונתארמלה או נתגרשה בדרך היאך אני קורא בה בית אביה של זו או בית בעלה של זו אלא לומר לך כיון שיצאה שעה אחת מרשות האב שוב אינו יכול להפר רב ספרא אמר מלחם אביה תאכל לחם ולא בשר רב פפא אמר מלחם אביה תאכל לחם הקנוי לאביה פרט לחזה ושוק דמשלחן גבוה קא זכו ורבא אמר [4]ואת חזה התנופה ואת שוק התרומה תאכלו אתה ובניך ובנותיך אתך בזמן שאתך אמר רב אדא בר אהבה תנא כשהיא חוזרת לבית אביה חוזרת לתרומה ואינה חוזרת לחזה ושוק [ז]בשביל בנה חוזרת אף לחזה ושוק אזל רב מרדכי אמרה לשמעתא קמיה דרב אשי אמר מהיכא קא מתרביא מובת מי עדיפא לה מינה התם כתיבי מיעוטי הכא לא כתיבי מיעוטי: בת כהן שניסת לישראל וכו': ת"ר ושבה אל בית אביה פרט [ח]לשומרת יבם כנעוריה [ט]פרט למעוברת והלא דין הוא ומה במקום שלא עשה ולד מן הראשון כולד מן השני לפוטרה מן הייבום עשה עובר כילוד מקום שעשה ולד מן הראשון כולד מן השני לפוסלה מן התרומה אינו דין שנעשה עובר כילוד לא מה לי עשה עובר כילוד לענין ייבום שהרי עשה מתים כחיים נעשה עובר כילוד לענין תרומה שלא עשה מתים כחיים ת"ל כנעוריה פרט למעוברת ואיצטריך למכתב (א) מעוברת ואיצטריך למכתב וזרע אין לה [ה]דאי כתב רחמנא וזרע אין לה מעיקרא חד גופא והשתא תרי גופי אבל מעוברת דמעיקרא חד גופא והשתא חד גופא אימא תיכול צריכא ואי כתב רחמנא מעוברת דמעיקרא גופא

סריקא

ואימא פרט להפרת נדרים. פי' בקונט' דלא תימא כי היכי דלענין תרומה הדרא למילתא קמייתא הדרא נמי לענין נדרים ולפי טעם זה היה נראה דפריך אבל נשואה אפילו נכנסה לחופה ונבעלה דאי נתארמלה תיהדר למילתא קמייתא ועל זה נ"ל הא כבר פסקה תנא דבי רבי ישמעאל דמשמע דפשיטא לי' בלא שום דרשה שמוצאה מכלל אב ומכלל בעל ולא הדרא ולא איצטריך ליה קרא אלא למסר האב לשלוחי הבעל דסלקא דעתך דתיהדר משום דאכתי לא נשאת: **אלמנה** וגרושה מה תלמוד לומר. תימה דאיצטריך לכדדרשינן בפרק בתרא דנדרים (דף פח:): **היאך** אני קורא. היכא דנתארמלה או נתגרשה הוא דאיצטריך קרא שאין האב יכול להפר דה"א שתועיל כאן חזרה הואיל ולא היתה כאן יציאה גמורה אבל כל זמן שלא נתארמלה פשיטא דאין יכול להפר מכיון שמסר האב לשלוחי הבעל בלאו האי קרא דמלזנות בית אביה נפקא בכתובות בפ' נערה (דף מח:) כדדרשי' התם פרט לשמסר האב לשלוחי הבעל ונדרים נמי גמרי' מהתם: **התם** כתיבי מיעוטי הכא לא כתיבי מיעוטי. תימה לר"י בשלמא לכל הנך אמוראי דדרשי משאר קראי דכתיב בהו אביה אתי שפיר דמיעוטי כתיב גבי אביה דוקא אבל לרבינא בר שילא דדריש מהיא בתרומת הקדשים מאי משמע דההיא בחוזרת לבית אביה מיירי וי"ל כיון דכתב רישיה דקרא ובת איש כהן נראה דבחוזרת לרשות אביה מיירי ומיהו קשה למאן דדריש מלחם ולא מבשר דלגבי בנה נמי כתיב ילידי ביתו הם יאכלו בלחמו ודרשינן (לעיל דף סז.) ילוד מאכיל והוה לן למימר בלחמו ולא בבשרו:

הדרן עלך יש מותרות

עין משפט נר מצוה

כה א מיי' פ"ו מהל' תרומות הלכה ה טוי"ד סי' שלא:

כו ב מיי' שם הלכה יג והלכה ח:

כז ג מיי' שם הל' יח:

כח ד ה מיי' שם הל"ז:

כט ו טוש"ע י"ד סימן רלד סעיף יב:

ל ז מיי' פ"ו מהל' תרומות הלכה יח ועי' בכ"מ:

לא ח מיי' שם פ"ח הלכה ה:

לב ט מיי' שם הל"ג:

תוספות ישנים

במורם מן הקדשים לא תאכל מדלא כתיב בקדשים וכתיב בתרומת הקדשים משמע במורם מן הקדשי' ואין לומר דהיינו דוקא בעודה לאיש זר לא תאכל דהכי כתיב בקרא ובת כהן כי תהיה לאיש זר וגו' אבל כי גרשה או מת תאכל דהא מלאיש זר דהכא שמעינן כי נבעלה לנתין ולממזר פסלה לעולם והא דלא אכלה אף בתרומה דבית אביה ביושבת תחת בעלה נפקא לן מדכתיב ושבה אל בית אביה מכלל דמעיקרא לא אכלה וא"כ לא שמעינן ליה מהכא דלא תאכל בחזה ושוק בעודה לאיש זר דהא אף בתרומה דעלמא לא אכלה מקרא דושבה אל בית אביה כנעוריה וא"כ קרא דבתרומת קדשים לא תאכל לא איירי אלא בחוזרת: [שייך לע"ב] ת"ל וזרע אין לה והא אין לה. הקשה הר"ס כי היכי דאמרינן גבי יבום פי' דנעשה מתים כחיים משום דרכיה דרכי נועם ומפרשי' הא דכתיב ובן אין לו בשעת מיתה אבל אם יש לו בן בשעת מיתה ומת מהני כחיים לפוטרה מן היבום כמו כן נימא לגבי תרומה מק"ו ונפרש וזרע אין לה בשעת מיתה אבל כי יש לה זרע בשעת מיתה מן הזר אע"ג דמית אח"כ לא תשוב לתרומת בית אביה. וי"ל שאני התם גבי יבום דגלי קרא דכתיב דרכיה דרכי נועם ומפיק לקרא מפשטיה אבל גבי תרומה אין לנו מק"ו להוציא קרא מפשטיה דפשטיה משמע וזרע אין לה כל זמן שאין לה זרע תחזור. עוד נראה לראש"י דדוקא גבי יבום משמע שפיר קרא ובן אין לו בשעת מיתה דהא כתיב כי ישבו אחים יחדו ומת אחד מהם ובן אין לו בשעת מיתה ואם יש לו בשעת מיתה אין זה בן אין לו כי מת. אבל גבי תרומה בדידה תלה הכתוב וא"כ משמע בכל עת שלא יהיה לה זרע תשוב לתרומת בית אביה דהא בכל עת שמת זרעה נשארה אלמנה וגרושה וזרע אין לה ובהכי אמר קרא דתיכול בתרומה דבי נשא כ"נ לראש"י: האשה וכו' ממזר מזה ומזה. הרב ר' אליהו הזקן היה רוצה לפרש הא דקאמר במתני' הולד משני הוי ממזר היינו דוקא כשבא עליה קודם שנתגרשה מן הראשון אבל אם נתגרשה ובא עליה השני אחרי כן לא הוי הולד ממזר. ול"נ א) להר"י כיון דאין לחלק מן הראשון בין בא עליה קודם שנתגרשה מן השני בין לאחר שנתגרשה דהא גירושי השני לא מעלין ולא מורידין שהרי קנסא הוא. כמו כן אין לחלק בשני דבכל ענין הוי הולד ממזר מטעם קנס: ודלמא משום דאשתיק ושתיקה כהודאה דמיא. וא"ת ומעיקרא מאי ס"ד דבעי להוכיח דעד א' מהימן מאי קאמ' הא אשתיק מהימן אפי' אמ' איני יודע מהימן. וי"ל דהה"נ דאישתיק לאו דוקא אלא ה"ה אמ' איני יודע מדנקט והלה אומר לא אכלתי. משמע דוקא משום דלא (אמר) אכלתי דקאמ' דידע שפיר דלא אכל והשתא קא דחי דקאמ' ודילמא משום דאשתיק והא דנקט והלה אומ' לא אכלתי לא ידעתי שאכלתי: רבי מאיר מחייב. וא"ת מאי חיובא שייך הכא הלא אמרי' (ערכין כא.) חייבי חטאות ואשמות אין ממשכנין אותן. וי"ל ה"מ היכא שהוא מודה שהוא חייב דודאי כיון שהוא מודה שהוא חייב ישלם דהא לכפרה אתו. אבל הכא שאומר דאינו חייב ודאי לא יפרע אם לא נמשכננו: אם ירצה לומ' מזיד הייתי. והתם פריך מאי מגו הוא הלא אין אדם משים עצמו רשע. ומשני דר"ל דמתרצינן דבוריה דאמרי' דר"ל לא אכלתי שוגג אלא מזיד. וא"ת ונשלינן ליה. וי"ל דעביד איניש דמכסי חטאיה כדכתיב (תהלים לב) אשרי נשוי פשע כסוי חטאה:

א) עי' לקמן ע"ב בתוס' חד מקמאי שהאריך ג"כ בזה.